

MAKTABGACHA TA'LIM O'QUV JARAYONIDA TRIZ ELEMENTLARIDAN FOYDALANISH

Erkinjonova Guljaxon Farxodjon qizi

Qo'qon universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida TRIZ usullaridan foydalanishning ahamiyatli tomonlari, texnologiyaning amaliyotda qo'llanilishi, TRIZ amaliyotidagi muammolar va ularning echimlari, aqliy hujum usuli, bu usulning ta'limdagi samaradorligi, ixtirochilik, g'oyalar topish, bolaning ijodiy qobiliyatini rivojlantirish, ijodkorlikka o'rgatishda TRIZ texnologiyasining o'rni haqida umumiy ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: TRIZ, texnologiya, salohiyat, metod, samaradorlik, qobiliyat, muvaffaqiyat, g'oya, kreativlik, ixtirochilik, intellekt.

KIRISH

Bugungi kundagi zamonaviy jamiyat yosh avlod ta'lim tizimiga, jumladan, uzluksiz ta'limning ilk bo'g'ini - maktabgacha ta'limga yangi talablarni qo'ymoqda. Ammo muammo iqtidorlilarni izlashda emas, balki ijodiy qobiliyatlarni maqsadli shakllantirish, dunyoga nostandart, yangicha qarashni, yangicha fikrlashni rivojlantirishdan iboratdir. Bu izchillik, ijodkorlik, yaratuvchanlik, ixtiro qilish, bolaning shaxsiyatini shakllantiradigan, uning mustaqilligi va menligi, kognitiv qiziqishini rivojlantiradigan eng yaxshi, eng yangi narsalarni yaratish qobiliyatini shakllantirish asosida namoyon bo'ladi.

Maktabgacha yosh davri o'ziga xos bir davr sanaladi. Bola bu davrda qanday shakllangan bo'lsa, uning hayotida shunday rivojlanish o'z ta'sirini namoyon qiladi. Har bir bolaning ijodiy salohiyatini, imkoniyatlarini yuzaga chiqarish uchun ushbu davrni juda diqqatli, samarali, maqsadli tashkil etish lozim. Zero bolalarning intellektual imkoniyatlari

juda keng va serqirradir. Layoqatni qobiliyatga aylantirishda aynan bu davr o'ta ahamiyatlidir. Bolaning imkoniyatlarini yuzaga chiqarish muammosini oddiy bir xil qolip asosida an'anaviy ish shakllari yordamida to'liq hal qilish mumkin emas. TRIZ - pedagogika sohasiga 1980-yillardan boshlab maktabgacha ta'lim tizimida rivojlana boshladi. TRIZning asosiy maqsadi - zamon talabiga javob bera oladigan, turlicha muammolarni hal etishga qodir, innovatsion fikrlovchi shaxsni tayyorlashdir.

TRIZ usullari haqida tushuncha, ya'ni ixtirochilik muammosini hal qilish nazariyasi bo'lib, unga ixtirochi olim T.S.Altshuller asos solgan. Bunda pedagog bolani faol ijodiy fikrlashga undovchi noan'anaviy ish shakllaridan foydalanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

TRIZ texnologiyasi maktabgacha yoshdagi bolani "Hamma narsada ijodkorlik!" shiori ostida ta'lim berish va tarbiyalash imkonini beradi. Aynan maktabgacha yosh davr o'ziga xos davr bo'lib, bu davr bolaning ijodiy salohiyatini ochib berish, shakllantirish va uning kelgusi hayotida ta'sir ko'rsatuvchi, shuning har bir bola uchun bu davrni o'tkazib yubormaslik muhimdir. TRIZning bolalar bog'chasida qo'llashdan maqsad - moslashuvchanlik, harakatchanlik, izchillik, dialektizm kabi fikrlash fazilatlarini rivojlantirish, izlanish, tadqiqot va ixtirochilik faoliyatini amalga oshirish, qidiruv faoliyati, yangilikka intilish, nutq va ijodiy tasavvurni kengaytirishdan iborat. Shaxsdagi rivojlangan tafakkur qarama-qarshilik, uning shakllanishi va yechimi haqidagi tasavvurni nazarda tutadi. Qarama-qarshilikni hal qilish natijasi ixtirodir. Ijodkorlik esa bugungi kun zamonaviy tez o'zgaruvchan dunyoda insoniyatning va shaxsning faol moslashuvi bilan bog'liqdir. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida TRIZ texnologiyasidan foydalanishning asosiy vazifasi - maktabgacha yoshdagi bolaga ijodkorlikni o'rgatish, ijodiy kashfiyotlar quvonchini singdirish, o'ziga ishonch, qandaydir vazifalarni bajara olish hislarini shakllantirishdan iborat. TRIZ - aniqlik va soddalikning mavjudligi bilan, murakkab ko'rinadigan vaziyatni qulay shakllantirish bilan ajralib turadi. Maktabgacha ta'lim

tashkilotlarida bolalarga dastlab eng oddiy misollar yordamida asosiy qoidalarni tushuntiriladi va undan soʻngra ularni TRIZ amaliyotiga jalb etish mumkin.

Maktabgacha ta'lim oʻquv jarayonida TRIZ elementlaridan foydalanish boʻyicha ish bosqichlari:

Birinchi bosqichning maqsadi - bolani hamma joyda oʻrab turgan qarama-qarshiliklarni topish va farqlashga oʻrgatish.

- Gul va daraxt oʻrtasida qanday umumiylik bor?
- Plakat va eshik oʻrtasida qanday umumiylik bor?

Ikkinchi bosqichning maqsadi - bolalarni fantaziya qilishga, ixtiro qilishga oʻrgatish.

Navbatdagi bosqichda bola olingan bilimlarni qoʻllaydi va muammolarning nostandart, original echimlaridan foydalanib, har qanday qiyin vaziyatdan chiqish yoʻlini topishni oʻrganadi.

MTTda TRIZ dasturining afzalliklari:

- analitik koʻnikmalarni rivojlantirishga yordam beradi;
- bolani fikr yuritishga va oʻz nuqtai nazarini himoya qilishga oʻrgatadi;
- bolaga tabiiy uyatchanlik va izolyatsiyani engishga yordam beradi;
- yangi ma'lumotlarni oʻrganish va qabul qilish istagini rivojlantiradi;
- soʻz erkinligi va shaxsiyatni namoyon qilish erkinligini beradi.

NATIJA VA MUHOKAMA

Katta guruh bolalari uchun TRIZ texnologiyasi asosida qiziqarli mantiqiy savollar:

- Qaysi parranda tezroq suzadi - oʻrdakmi yoki tovuqmi?
- Qaysi biri gulga tezroq yetib boradi - kapalakmi yoki ari?
- Bir tomonda tovuqlar, ikkinchi tomonda oʻrdak. Oʻrtada orol. Orolga kim tezroq suzadi?
- Oʻrmon ustidan uchta baliq uchib ketdi. Ikkitasi qoʻndi. Qanchasi uchib ketgan?

- Ikki timsoh uchdi - biri qizil, ikkinchisi ko‘k. Qaysinisi tezroq uchadi?
- Onamning Mosh laqabli mushugi, Dilnoza ismli qizi va Olapar laqabli iti bor. Onamning nechta farzandi bor?
- Shimoliy qutbda timsohlar nima yeydi?
 - Nima balandroq qichqiradi: xo‘rozmi yoki sigirmi?
 - Daraxtdan tarvuzni tanlashning eng yaxshi usuli qanday?
 - Agar chivin muzga urilsa nima bo‘ladi?

TRIZ texnologiyasi barcha yosh guruhlar uchun qo‘llaniladigan texnologiya. Bu bola ongida dunyoning o‘zgacha yagona, uyg‘un, ilmiy asoslangan modelini shakllantirish imkonini beradi. Muvaffaqiyatli vaziyatlar yaratiladi, tasavvur doirasini kengaytiradi, bola fikrlaydi, tafakkur takomillashadi, bola qaror qilishga o‘rganadi, bir bolaning qarori boshqasining fikrini faollashtiradi, boshqacha aytganda TRIZ bolani ruhan rivojlanishini rag‘batlantiradi. TRIZ bolalarni o‘z imkoniyatlari, individualligini ko‘rsatish, hammasini eplay olish imkoniyatini beradigan, bir qolipda fikrlashga yo‘l bermaydigan texnologiyadir. Shu bilan bir qatorda TRIZ boshqalarning muvaffaqiyatidan quvonish, ularga yordam berish istagi, qiyin vaziyatdan chiqish yo‘lini topish kabi axloqiy fazilatlarni rivojlantiradi. TRIZ ortiqcha zo‘riqmasdan, zavqlanib, mazminli, siqilmasdan bilim olishga imkon beradi.

XULOSA

Xulosa o‘rnida aytib o‘tish lozimki, maktabgacha ta’lim tashkilotlarining ta’lim jarayonida TRIZni qo‘llash natijasida bolalarda tortinchoqlik, uyatchanlikni yengishda yordam beradi, tafakkur, fikrlash, ijodkorlik, tasavvur va mantiq rivojlanishida etakchi hisoblanadi. TRIZ bolalarga nutq, tashabbus hamda individuallikni ko‘rsatish imkoniyatini beradi. TRIZ texnologiyasi bolalarning yoshidan qat’iy nazar, bolalarni ijodkorlik usullari va vositalari bilan ta’minlaydi. TRIZ hamkorlik pedagogikasi tamoyillari asosida ishlaydi, bolalar va pedagoglar hamkorligi muvaffaqiyatli sharoitlarni yaratilishi, o‘z kuchlari va imkoniyatlariga ishonch, dunyoni o‘rganishga qiziqishini yanada oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. R.Ishmuhamedov, M.Yuldashev. Ta'lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar. O'quv qo'llanma. – T.: 2013 y. -279 bet
2. O'. J. To'ldoshev. Umumiy pedagogika. – T.: "Fan va texnologiya", 2017 y. 376 3.
Oljayevna O. F., Orifjonovna M. Maktabgacha ta'lim tarbiyachi pedagogining pedagogik faoliyatining o'ziga xosligi //Prospects and main trends in modern science. – 2024. – T. 2. – №. 16. – c. 11-13.
3. Oljayevna O'. F., Orifjonovna M. Oliy ta'limda bo'lajak tarbiyachilarning intellektual kompetentligini rivojlantirish //Innovative achievements in science 2024. – 2024. – T. 3. – №. 34. – c. 30-31.
4. Oljayevna O'. F. Et al. Tarbiyachi pedagoglarda ijodkorlik sifatlarini rivojlantirish //Samarali ta'lim va barqaror innovatsiyalar jurnali. – 2024. – T. 2. – №. 4. – c. 410-415.
5. Oljayevna O. F. Bolalarda intellektual qobiliyatni rivojlantirish xususiyatlari //Samarali ta'lim va barqaror innovatsiyalar jurnali. – 2024. – T. 2. – №. 4. – c. 404-409.
6. O'ljayevna O. R. Maktabgacha ta'lim tashkiloti boshqaruvining o'ziga xos xususiyatlari //Pedagog. – 2024. – T. 7. – №. 5. – c. 827-831.
7. O'rinova F. Bozorboyeva O'. Maktabgacha yoshdagi bolalar intellektining rivojlanishida nutqning o'rni //Development and innovations in science. – 2024. – T. 3. – №. 2. – c. 20-24.